

ציצית

[א]

בדיקה

בדיקת הציצית בשביל ברכה או מצוה

בש"ע (או"ח ה, ט) כתוב שקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים, כדי שלא יברך לבטלה. והעיר הט"ז (ס"ק ח) דבלא"ה יש חשש שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית, אלא ע"כ דאוקמי ליה אחזקתו שהיה כשר, והא דמצרכי בדיקה לפני הברכה אינו אלא משום חומרא ד"לא תשא". וכתב דאין להקשות הא אין סומכין על החזקה כל שיש לפנינו לבדוק, כמ"ש השו"ע (יו"ד סימן א) לענין בדיקת הסכין, די"ל הכא שאני דכבר בדק הטלית, רק דחיישינן לקלקול, ע"כ שפיר סומכין מדינא אחזקה. ולפי"ז מי שיש לו הרבה בגדים של ד' כנפות זה על זה, א"צ לבדוק רק א' מהם כיון שברכה א' לכולם.

אבל המג"א כתב שחייב מעיקר הדין לבדוק, משום דאין סומכין על החזקה במקום דיכולים לבררו. ולפי"ז אם בתוך שיתעסק בבדיקתו לא יוכל להתפלל עם הצבור, רשאי ללבוש בלא בדיקה, דזה מקרי שאינו יכול לברר. עוד כתב דלא נחשב שמוחזק בכשרות משום דעשויה ליפסק בכל שעה, וכמ"ש ביו"ד (סי' רא) בשם תשובת הר"ן, ומה"ט לא נהגו לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמונחין על הבגד, משום דאין עשויין ליפסק. אבל מסיק דבשעת הדחק יכול להקל אם יודע שהיו כל החוטין שלמים מאתמול.

ולכן כתב המשנ"ב שאפילו בצירוף של הט"ז, שלובש כמה טליתות, צריך לבדוק כולם, דלא סמכין אחזקה במקום דיכולין לבררו, וגם דחזקה גרועה היא, דעשויין החוטין ליפסק, ולכן צריך לבדוק בכל יום בבוקר כשלושב. אבל אם רק הסירן לשעה, אע"פ שהסיח דעתו מהם וצריך לחזור ולברך, כשחוזר ולובש, אין צריך לחזור ולבדוק, דבזמן מועט כזה אינו רגיל ליפסק וסמכין אחזקה.

אבל מה שכתב המשנ"ב שאם שאל טלית מאחר לעלות לתורה דמנהגינו שלא לברך עליו אין צריך לבדוק כלל, צ"ע שהרי לפי המג"א גם בשביל מצות ציצית חייב לבדוק, וצ"ל שאם לא מברכין עליו ע"כ שאין כאן כוונת מצוה, ואינו לובש אלא בשביל כבוד הציבור, א"כ אין כא ביטול מצוה ג"כ. שו"מ בביה"ל שהסביר שעיקר ההיתר הוא משום ששואל טליתו של חברו, ואינו חייב בציצית, משו"ה אינו צריך לבדוקו.

טלית של הקהל

ולכן כתב הביה"ל שמי שלקח טלית של קהל לעלות לתורה, או לדרוש בו קודם בין השמשות, לכאורה פשוט דצריך לבדוק, דהלא פסקו הפוסקים דהוא כמו טלית של שותפין, ואפילו לדעת הט"ז דרוצה להקל לסמוך אחזקה משום טורח ציבור, אפשר דהיינו בטלית שלו שיש לו חזקה מעלייתא שבדקו בעצמו, משא"כ בטלית של קהל שמצוי מאוד להיות ציציותיו פסולין, והכנפות נעקרין ממקומן, ואין משגיח עליו, אין ראוי לברך עליו בלי בדיקה. ואפילו אם ירצה ללבוש אותו בלי ברכה, ג"כ אין נכון, דהוא כמו טלית של שותפין, וגם מחשש ביטול עשה של

ציצית צריך לבדוק עכ"פ את חוטי הציצית במקצת כל מה דאפשר. וצ"ע על מנהג העולם שאינם בודקין הטלית לפני קבלת עלייה או הגבה וכדומה.

שאל טלית

ועי' בהגהת הגרע"א שיש כמה נ"מ אם החיוב מצד המצוה או מצד הברכה. דהיכא ששאל טלית מחבירו, דיכול לברך משום דנותן לו במתנה ע"מ להחזיר, (לקמן סי' יב, ג) דבזה יכול לקבלו במתנה בתנאי אם הציצית כשירים אקבל במתנה, ואם הם פסולים לא יהיה רק שאלה, ולא היה צריך לבדוק הציצית. לזה אשמועינן דמ"מ מחשש ברכה לבטלה צריך לבדוק. וכעין זה אם בירך על טלית, ורוצה ללבוש גם טלית שאולה, א"צ לבדוק כיון דאפטר בברכה שעל בגד שלו, יכול לכוון לזכות במתנה בדרך תנאי.

חיובים דרבנן

עוד נ"מ כתב הגרע"א היכא שאינו חייב בציצית אלא מדרבנן, דמצד חיוב ציצית יכול לסמוך על החזקה, אבל מצד הברכה שפיר חייב לבדוק. ויצויר בשאל טלית שאינה מצוייצת, דלאחר ל' חייב בציצית מדרבנן משום דמחזי כשלו, ולא היה צריך לבדוק כיון דהוי רק דרבנן. וכן טלית משי דלהמחבר חייב בציצית רק מדרבנן. וגם לפסק הרמ"א דכל מינים חייבות מדאורייתא, משכחת בשבת או בחול בעיר דאין ציציות אחרים מצויות, דבזה מדאורייתא מותר לילך בלא ציצית, רק מדרבנן אסור כדאיתא בסי' י"ג. (לשיטת הר"י במרדכי שאין איסור ללבוש בגד של ד' כנפות, רק אם לובש בגד של ד"כ חייב להטיל בו ציצית, ולכן בשבת שהוא אנוס אין איסור ללבוש הבגד מה"ת, והב"י נוקט שאיסור דרבנן יש.) ואשמועינן דמ"מ צריך לבדוק שלא יהיה ברכה לבטלה.

והעיקר כתב הגרע"א, דמשום חשש שלובש בגד בלא ציציות ליכא לחייביה לבדוק, דא"כ אין לדבר סוף, דיצטרך לבדוק בכל שעה, שמא עתה נפסקו והולך בלא ציציות, ומ"ש שעת לבישה או אח"כ. וכיון דזהו א"א ומוכרחים לסמוך על החזקה דלא נפסקו, וצריך לבדוק רק משום הברכה, דלגבי איסור ברכה לבטלה יש תקנה לבדוק בשעת לבישה.

בדיקה בשבת

הזכרנו דברי הגרע"א שבשבת אינו חייב לבדוק ציציותיו אלא משון הברכה, והנה בשו"ע (יג), נפסק שמותר לצאת לרה"ר בטלית מצוייצת, אפילו בזמן הזה שאין לנו תכלת. וכתב הרמ"א דמוקמינן לטלית אחזקתיה שהוא מצוייצת כהלכתו, ואין צריך לבדוק קודם שיצא בו. ומסביר המשנ"ב (ס"ק ז) בשם המג"א כיון שבדקו בבוקר בעת שהיה מברך על הלבישה, ונמצאו שלמים, תו אין רגיל ליפסק בזמן מועט כזה, אפילו הסירו בינתיים. ומוכיח מזה דבשבת ג"כ צריך לבדוק הציצית, והעולם אין נזהרין בזה.

וכתב הביה"ל (סי' יג) דאולי טעם המנהג הוא משום דלמה יועיל הבדיקה, דאפילו לא ימצאם כראוי יהיה מותר ללבוש בשבת. אך זה לא יתורץ אלא לפי המג"א דטעם בדיקה הוא שלא ילך בבגד בלא ציצית, אבל לפי מש"כ הט"ז דטעם הבדיקה הוא משום חומר "לא תשא" בברכה לבטלה, א"כ יבדוק ואם ימצא שהם פסולים ילבש ולא יברך. ואפילו להמג"א לר' שייך טעם זה אלא בביהכ"נ, דבביהכ"נ מותר ללבוש הטלית משום גדול כבוד הבריות, אבל אם לובש הטלית בביתו, כגון במקום שאין תיקון עירוב בעיר, והמנהג שלובש הטלית בביתו, ושם בודאי

צריך בדיקה משני טעמים, א' שלא ילך בבגד בלי ציצית, ועוד שהוא רוצה לילך בו לכרמלית או לר"ה.

בדיקת הציצית בנקב

לענין בדיקת הציצית במקום הנקב, נחלקו הט"ז והמ"א, דעת הט"ז (ס"ק שחייב לבדוק גם מקום הנקב, אבל המג"א (ס"ק יא) חולק עליו וס"ל שאינו צריך לבדוק אלא החוטין עצמן משום שאין הדרך שיקרעו בתוך הנקב. וכתב הפרמ"ג (משב"ז שם) שהולכים פה לשיטתם, שלפי הט"ז שהחמירו לבדוק משום חומרא ד"לא תשא" חששו גם בנקב, אבל לפי המג"א שהחשש משום ביטול מצות ציצית לא חששו אלא בחוטין עצמן. וכתב הביה"ל (סי' ח, ט) דלפי"ז אפשר דיש להקל אם הוא לובש כמה בגדים של ציצית שלא יצטרך גם במקום נקב הקשירה, אלא זה שהוא מברך עליו בלבד, והשאר דיו בבדיקת חוטין בלבד.

וא"כ אין צריך לבדוק הט"ק אלא החוטין כיון שהברכה מברך על ט"ג, ומ"מ נכון לעיין קצת לפרקים כי רגיל להתקלקל שם ג"כ, ובפרט אותן האנשים שישנים בהטלית קטן.

[ב]

נשים

נשים במצות ציצית

כתב הרמ"א (או"ח יז, ב) שאין ראוי לנשים ללבוש ציצית משום דמחזי כיוהרא. ומוסיף הואיל ואינו חובת גברא, ומסביר המשנ"ב (ס"ק ה) דרצה לבאר למה מברכות הנשים על לולב שהוא ג"כ מ"ע שהזמ"ג, ותירץ דשאני הכא שאינו חובת גברא, שאפילו איש אין עליו חיוב דאורייתא לקנות טלית בת ד' כנפות, אלא אם מתעטף בו חייב לעשות בו ציצית, משא"כ בלולב דלגבי אנשים הוא חובת גברא, ר"ל שהוא חובת הגוף. (וזה לא קשור להמושג "חובת גברא, וחובת מנא", דשם הדיון האם כלי קופתא חייב בציצית, או שאינו חייב אלא אם לובשו, ודו"ק)

לא תלבש

עוד סברא מחודשת ראיתי בלבוש (או"ח סימן יז, ב) דהואיל וקי"ל דחובת גברא הוא, אם כן לא חייבה התורה בציצית אלא שמלת גבר. דבשלמא אי הוה קיי"ל דחובת טלית היא, הוה אפשר לומר כל טלית שיש בה ארבע כנפות חייבת בציצית, ואפילו שמלת אשה, אבל כיון דלא חייבה התורה אלא שמלת איש, האיך תתחייב האשה עצמה בדבר שיש בו נדנוד עבירה דהיינו שמלת גבר. ועי"ש שהקשה ממיכל בת שאול, ות' דשאני מיכל שהיתה בת מלך ואשת מלך, ועיקר מצוה דשמלת גבר לא אסרה תורה אלא כשמלבשת אותה כדי שלא יכירו אותה הכל כדי שתזנה, מה שאין שייך כן בבת מלך ואשת מלך שהכל מכירין אותה, לפיכך אשה שעושה כן ודאי הוא יוהרא יתירה שמראה לכל, כלומר שהיא אינה נחשדת.

ועי' באליה רבה שכבר תמה עליו ה"נחלת צבי" מנין לו לה"לבוש" שמיכל היתה לובשת ציצית, אי משום דאיתא בעירובין (צו, ב) דהיתה מנחת תפילין, וס"ל דמסתמא היתה לובשת ציצית, א"כ תיקשי לדברי תוס' שכתבו שם דטעמא דמיחו בידה הוא משום דתפילין צריכין גוף

נקי, א"כ למה מיחו בציצית. וכתב הא"ר דאין כאן השגה על הלבוש, דהש"ס לא פריך דהיה להם למחות אלא אתפילין, אבל בציצית באמת לא היה להם למחות.

אלא דקשה מהא דאמרינן (יו"ד סימן קפ"ב ס"ה) דאפילו באחד מן הבגדים אסורה לשנות, אף שניכרת בשאר בגדים. עוד יתבאר שם דדוקא דלובשת משום עידוי וקישוט שייך איסור דלובשת שמלת גבר עי"ש.

כעין דברי הלבוש מצינו בתרגום (יונתן) עה"פ (דברים כב, ה) לא יהיה כלי גבר על אשה, וז"ל לא יהיה גולייך דציצית ותפילין דהינן תקוני גבר על איתתא, היינו דציצית ותפילין הוי "תיקוני גברא" בעצם, ועוברת על הלאו דלא יהיה כלי גבר על אשה.

ולענ"ד הבבלי חולק על התרגום, דאמרינן (שבת סב, א) קסבר עולא נשים "עם בפני עצמן", ולכן אשה לא יכולה ללבוש בגד איש ברה"ר וכן להיפך, ומק' אביי מהא דאמרינן המוצא תפילין מכניסן זוג זוג, אחד האיש ואחד האשה, ואי אמרת נשים עם בפני עצמן הן, והא מצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ומשני קסבר רבי מאיר לילה זמן תפילין הוא, ושבת זמן תפילין הוא, הוה ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא, וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות. ואם איתא שאשה הלובשת תפילין עוברת בלאו א"כ אפילו אם נשים אינן "עם בפנ"ע" עדיין קשה איך היא יכולה להכניס התפילין, אלא ע"כ שהבבלי חולק על התרגום.

בל תוסיף

יש להסתפק האם לפי השיטות שאסור לאשה לברך על מצ"ע שהז"ג האם היא עוברת על בל תוסיף. ועי' בפרי מגדים (א"א יז, ב) שכתב וז"ל אבל תוסיף נמי ליכא בנשים, כיון דאנשים מחויבים במצוה זו, **גם אשה מאיש לוקחה**. ר"ל שהיות והיא חלק ממנו אינה עוברת בבל תוסיף, וצ"ע.

אבל שיטת התור"ד (ספר המכריע סימן עח) היא שאם נשים מברכות על מ"ע שהז"ג, הן עוברות על בל תוסיף, עי"ש שאע"ג דהלכתא כר"י דנשים סומכות רשות, א"כ מה שנהגו עכשיו הנשים ליטול את הלולב אין איסור בדבר, אבל אם יברכו עליו הוי לה ברכה לבטלה, וקא עברי בבל תוסיף, כיון שהן מברכות עליו אשר קדשנו במצוותיו וצונו, דעד כאן לא שריא רבי יוסי אלא משום רשות ולא משום חובה. ואינו דומה לסומא שיכול לברך, כדמוכח מר"י, דשאני סומא שלפי ר"י שסומא פטור מן המצוות, אינו מוזהר גם על בל תוסיף. (דרך אגב רואים מכאן שלמ"ד סומא פטור מן המצוות פטור גם בל"ת, ואכמ"ל.)

גזירה אטו כלאים הוצאה

בשו"ת מהרי"ל החדשות (סימן ז) כתב כמה טעמים למה נשי לא נהיגי בציצית, אע"פ דנהיגי בשאר מ"ע שהז"ג. דכמו לב"ש יש גזירה בסדין בציצית משום חשש כלאים, ה"נ בנשים אפילו בצמר, כיון דאיפשר לבא לידי דאורייתא ע"י תכלת בסדין, משא"כ בכל הני דמכניסות עצמן דלא מצו לאיסור דאורייתא כלל, דמה להן להשען על קדשים אלא דמיחזי כעבודה בקדשים.

עוד כתב דיש חשש עבירה בשבת, שהציצית חשיב ולא בטל, וכיון דלא מחייבי לא הוי כתכשיט אף על גב דמכניסות עצמן לכך, כמה טבעת שיש עליה חותם.

ועוד דאין מצות ציצית כשאר מצות דהוו חובת הגוף, אבל ציצית אף על גב דקיימא לן חובת גברא הוא ה"מ למי שיש לו בגד בת ארבע כנפות, אבל אין מחוייב לקנות בת ד', אלא דמצוה

להכניס עצמו לכלל חיוב כדילפינן ממשא רבינו ע"ה, (סוטה יד, א) וכי לאכול מפריה כו', וה"מ גברי אבל נשי מה להם לכך, כיון דסוף סוף לאו בני חיוב נינהו. קצ"ע למה לא הביא ההיא דמנחות (מא, א) דבעידן ריתחא ענשינן אעשה, כמו שאמר המלאך לרב קטינא שהיה לובש בדג של סדין בלי ציצית. ואולי ס"ל כמ"ש התוס' (ערכין ב, ב) שרק אם עושה טצדקי כדי לפטור את עצמו מן המצוה, כגון שהדרך ללבוש בגד של ד"כ והוא מעגל קרן כדי לפטור את עצמו אז נענש, אבל כהיון שאין הדרך ללבוש בגד של ד"כ אינו נענש בעידן ריתחא.

למען תזכרו

עוד כתב דעיקר מצות ציצית הוי לזכור כל מצות ה', והזכירה היא בתרי"ג מצות, והני נשי ליתינהו בתרי"ג, דפטורים בכל זמן גרמא ובכמה מצות לא תעשה כמו בל תקיף וכו'. אבל גברא, אף על גב דכמה מצות תלויות בכהנים, מ"מ כל זכרים חד מינא נינהו, וגם ב"ד ישראל מצווין על הכהנים, משא"כ בנשים דליתא כלל בתרי"ג ועם בפני עצמו הן. הילכך מכל הני טעמים אף כי ראיתי נשים שלובשות ד' כנפות מצויצת, ועוד היום אחת בשכונתינו, אינו אלא המתמיהין ויוהרא חשיבנא להו, ומקרו הדיוטות.

ובספר מהרי"ל (הלכות ציצית ותפילין) חזר על דבריו דלא נהירא מה שיש נשים מכניסות עצמן לחיוב ציצית, ושאלו לו מפני מה אינו מוחה ביד הרבנית מ' ברונא בעירו שהניחה בכל עת טלית קטן, והשיב שמא אינה מקשבת לי, ועל כה"ג אמר מוטב יהו שוגגין ואל יהו מזידין.

נשים עם בפני"ע

הבאנו דברי מהרי"ל שהכלל ד"נשים עם" שייך גם לענין שאינם שייכים לתרי"ג מצוות, וזה חידוש שבגמ' לא מצאנו המושג אלא לענין הוצאה, שדבר דהוי תכשיט לאיש אינו תכשיט לאשה, ומה"ט נמי אינה יכולה להכניס התפילין ע"י לבישתם, שאין זה תכשיט לה, אבל שלא תחשב כ"מין" אחד לענין תרי"ג מצוות לא ראינו משם. אבל עכ"פ מכאן יש בית אב לדברי הפרמ"ג (פתיחה כוללת חלק ב, טז) שכתב וז"ל ודע שאני נסתפקתי אם נשים בכלל ערבות וכן גרים, עיין רא"ש ברכות (פ"ג סימן יג), ונ"מ אי מוציאין אחרים שהם כבר יצאו, דבאנשים מטעם ערבות (ר"ה כט, א) ורש"י שם, ומ"א (סימן קס"ז אות מ'), ועיין שבת (סב, א) נשים עם בפני עצמו, ומג"א (סי' שא, נד) דמשום הכי אסורה להכניס תפילין. משמע שמה"ט דנשים הוי "עם" אינן יכולות להוציא אנשים, ולכאורה דבריו צ"ע דתתינה לענין משוי י"ל משום שנשים "עם" אינו תכשיט להם, אבל מהכ"ת לענין להוציא אנשים, הרי הן בכלל ישראל, אבל במהרי"ל רואים ששייך המושג של "נשים עם" גם לענין שאר דברים.

הדיוט

כתוב בירושלמי (ברכות ב, ט ושבת א, ב) שהפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, א"כ קשה איך אשה יכולה לקיים מצ"ע שהז"ג הרי היא פטורה, ותי' הרמב"ן דשאני התם שעושה דבר

שאינו מצווה מן התורה כלל, שהוא כמוסיף על התורה, אבל מי שעושה מצוות התורה כתקנו, אף על פי שלא נצטווה הוא בהם, כגון נשים וגוים, מקבלים עליהם שכר, שכל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. והכי מסתברא מדאמרין (ר"ה לג, א) אין מעכבין את הנשים מלתקוע ביו"ט, ואף על פי שיש בתקיעה שלא לצורך איסור שבות, ש"מ צורך מצוה היא. וכעין זה בריטב"א (שם) וז"ל ודוקא במצוות שצוה השם יתברך לאחרים שיש לו בהן רצון, אבל העושה מאליו מצוות שלא צוה בהם תורה כלל זו היא שאמרו (ע"י ירושלמי שבת פ"א ה"ב) כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט.

תפילין

לענין תפילין כתוב בשו"ע (או"ח לח, ג) דנשים ועבדים פטורים מתפילין מפני שהוא מ"ע שהז"ג. וכתב הרמ"א שאם הנשים רוצין להחמיר על עצמן, מוחזין בידם. ומסביר המשנ"ב (ס"ק יג) מפני שצריכין גוף נקי ונשים אין זריזות להזהר. ולפי התרגום שהבאנו לעיל יש עוד סיבה שלא ילבשו תפילין, משום שעוברות על לאו של "לא יהיה כלי גבר וכו'".

נשים במצות סוכה

בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת ח"ב סי' ח) דן בהא דמבואר בשו"ע (או"ח תרמ, א) דנשים ועבדים פטורין מן הסוכה משום דהוי מצ"ע שהזמ"ג, האם יכולות לחייב את עצמן כשירצו לאכול בסוכה ולברך. וטעם הספק דלפום ריהטא מ"ש מכל מ"ע שהז"ג דדעת ר"ת ודעימיה דיכולות לברך, אלא דמבואר ברמ"א (הנ"ל) דאין להן ללבוש ציצית דאינו חובת גברא, שאפילו איש אין עליו חיוב לקנותו טלית בת ד"כ, וא"כ הוא הדין כאן, דחוץ מליל יו"ט הראשון אין חיוב לאכול בסוכה, והו"ל רק חיוב שאם אוכל אינו רשאי לאכול חוץ לסוכה ואם כן דמי לציצית.

קיום מצוה לנשים במעשהז"ג

במשנה בסוכה (מב, א) איתא מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת, ופריך פשיטא, ומשני מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל, קמל"ן. ופרש"י דכיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו, ומותר בטלטול לכל. וכתב עליו בהגה"א בשם האו"ז, שמכאן יש ללמוד דאסור לנשים לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, דאי יכולין לברך מאי איריא דראוי לאנשים תיפוק ליה דראוי לה לעצמה ליטול ולברך. הרי מבואר מדברי רש"י שגם קיום מצוה אין להם, ולכן הוצרך לטעמא דראוי לנטילת אנשים.

ולפום ריהטא דבריו מרפסין איגרא, דאף אם לא רשאה לברך עליו לכאורה מותר לה לטלטלו, דכל הנידון אם רשאה לברך עליו, הוא מצד שבנוסח הברכה אומרים "וצונו" ונשים לא מצטוו, אבל לכו"ע יש לנשים קיום מצוה כמי שאינו מצווה ועושה, א"כ אפילו אם אינן יכולות לברך מותרות לטלטל מצד שראוי למצוותה.

אמנם בברכי יוסף (תרנז, א) כתב, שכל מה שרש"י הוצרך לטעם דראוי לנטילת אנשים הוא רק לפי ר"י (ר"ה שם) שנשים אינן סומכות, אבל לדידן פשוט שיכולות לטלטל הלולב משום דמקיימות מצוה.

אך במשנה ברורה משמע דנקט כדברי רש"י אף לדידן דקיי"ל שנשים סומכות רשות, דעל הא דאיתא בשו"ע (שם) מקבלת אשה וכו', כתב המ"ב וז"ל: דאע"ג דאינה חייבת בלולב מ"מ רשאה לטלטלו דגם היא רשאה לברך עליו. וכתב בשער הציון שאפילו לדעת המחמירין וסוברין דאינה רשאה לברך מאחר שאינה חייבת, מכל מקום רשאה לטלטלו הואיל ואיכא תורת כלי עליו לגבי אנשים. הרי שלמ"ד זה כל הטעם שמותר לטלטלו הוא משום דברי רש"י שיש עליו תורת כלי לגבי אנשים, ולא אמרינן שמותר לטלטלו משום דגם לגבי נשים יש קיום מצוה. וע"כ שנקט המ"ב שהשיטה הסוברת שאינן יכולות לברך הוא משום שאין להן שום קיום מצוה. אך באמת צ"ע על המ"ב שסותר דברי עצמו ממה שכתב לענין תקיעת שופר, דהרי על מה שכתב המחבר (בסימן תקפט, ו) שמי שכבר יצא יכול לתקוע בשביל אשה, כתב המ"ב (שם, ט) וז"ל "ר"ל אף שיצא, ולא אמרינן דכיון שהוא עצמו אינו צריך עתה לתקוע תו עובר משום שבות כשתקוע בשבילן, דמ"מ קצת מצוה יש להן בתקיעתן כנ"ל". ומבואר דס"ל דיש להם קיום מצוה, אפילו למ"ד שאינן מברכות, וא"כ אף לגבי לולב מדוע לא סגי למ"ב בטעם זה כדי שיוכלו לטלטל את הלולב, וצ"ע.

נשים עם בפני עצמן

ובעיקר הא דאמרינן שנשים יכולות לטלטל הלולב משום דחזי לאיש, הק' השו"מ (הנ"ל) מהא דאמר עולא (שבת סב, א) דמידי דחזי לאיש לא חזי לאשה מטעם דנשים עם בפני עצמן הן, אם כן למה תהיה האשה רשאית לטלטל כיון דחזי לאיש, והא נשים עם בפני עצמן הן. ותל' דאף דאסורה לאשה לצאת בתכשיט של איש, אבל לטלטל לצורך גופו ומקומו מותר, דהוי ליה תורת כלי עליו. והחת"ס (סוכה מב, א) תי' דשם מיירי לענין תכשיט ומשוי, דמאי דהוה תכשיט לזה הוא משוי לזה, דנשים עם בפנ"ע הן, אבל לענין טלטול מוקצה הכל תלוי בדעת הבעלים אם הם מקצים דעתם מהחפץ הרי הוא מוקצה לכל אדם, והכא שהבעל והבן שהם בעלים של הלולב אינם מקצים דעתם מהלולב, אינו מוקצה גם להאשה.

נשים בברכת הבדלה

כתוב בשו"ע (או"ח רצו, ח) נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש, ויש מי שחולק. וכתב הרמ"א ע"כ לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים. המג"א (סימן רצו, יא) הביא שהב"ח חולק דאפילו למ"ד שפטורות מ"מ יכולין להבדיל לעצמן כמו בשופר ולולב, והמנהג שאפילו יש שם אנשים שיכולין לשמוע מפיהם מבדילין לעצמן. ומסביר המג"א דעת הרמ"א דבמצוה שיש בה עשייה רשאין לעשות ולברך, אבל בדבר שאין בה אלא הברכה כגון כאן אין רשאיות. ומוסיף דאולי מה"ט לא נהגו לקדש הלבנה. מוסיף המג"א שברא"ש פ"ק דקידושין (סי' כט) משמע דכל ברכה שאין בה וצונו רשאים הנשים לומר, עי"ש שמשו"ה דוחה ראיית ר"ת שנשים יכולות לברך על מ"ע שהז"ג, מדאמר רב אחא (פסחים קטז, ב) סומא פטור מלומר ההגדה, ופריך ליה והא אמר רבינא שאילתינהו לרבנן דבי רב ששת מאן אמר אגדתא בי רב ששת, רב ששת בי רב יוסף ומוכח התם דלא פריך אלא ממה שמוציאין אחרים, אבל מה שברכו הם עצמם לא קשיא ליה אף על גב דאיכא ברכה דאשר גאלנו, ודוחה הרא"ש דבברכה אשר גאלנו ליכא וצונו.

והט"ז (ס"ק ז) כתב דשאני התם דהחיוב אצל אנשים הוא דאורייתא, משא"כ כאן יש תרתי לפטור, שהוא מדרבנן אפילו באנשים, והוא מצות עשה שהזמן גרמא.

נשים בברכת ק"ש

וכתב הפרי מגדים דלפי מה שכתב המג"א, אין נשים רשאים לומר ברכת קריאת שמע חוץ מאמת ויציב, דאין כאן עשיית המצוה. ולפי מה שכתב הט"ז כאן יש ליישב קצת, הואיל ועיקר קריאת שמע דין תורה לאנשים, רשאים גם הנשים לברך ברכות קריאת שמע. ולרא"ש נמי, כל שאין אומרים וצונו יכולות לברך. אבל לפירוש המ"א ברמ"א קשה, וזה לא שמענו שאסור לומר הברכות לנשים בקריאת שמע שחרית וערבית.

אבל בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן לד) מחלק בין היכא דליכא מעשה כלל רק הברכה היא המצוה, דאז אינן רשאות לברך ברכה זו שהיא היא המצוה עצמה, דלא ניתן לה מצוה זו ואין רשאי לעשותה כאינה מצווה ועושה, משא"כ בברכת המצוה אע"פ שהמצוה אין בה מעשה כגון הלל או הגדה, שפיר יכולה לברך כמו בשאר מצ"ע שהז"ג. ולפ"ז אין ראייה מר"ת ורא"ש מברכת גאלנו כיון דאמירת הגדה מצ"ע היא לאנשים, ולנשים הו"ל כאינה מצווה ועושה, ומה לי מעשה מצוה או הגדה בפה ועקימת שפתיו לספר נסי ה' היא מעשה המצוה. משא"כ בהבדלה וכיוצא בו דליכא דבר אחר בתחלתו רק הברכה שמתחיל ומסיים בה אין רשאי לברך. ומסיים שהוא חילוק נכון, עד שתמה על המג"א שמדמה מלתא למלתא דלא דמי להדדי.

פסוקי דזימרא

ועי' בשו"ת יביע אומר (או"ח ח"ה סימן מג) דדן באריכות האם נשים יכולות לברך על מצוות, ומסיק דלדין (שנשים אינן מברכות על מצ"ע שהז"ג) אין לנשים לברך על פסוקי דזמרה, וברכות ק"ש, כיון דקביע להו זימנא, וכל שפטורות אינן מברכות, דברכה שאינה צריכה עובר על איסור דאורייתא לד' הגאונים והרמב"ם ומרן. וצ"ע הרי לפי הרא"ש כל הבעיא בנשים לברך אינו אלא משום דאומרות "וצונו", ובפסוקי דזימרא וברכת ק"ש ליכא "וצונו" כמ"ש המג"א ופרמ"ג.